

Nr 472.

Av herr **Svensson** i Stenkyrka **m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen *m. m.*

I proposition nr 179 har Kungl. Maj:t föreslagit vissa åtgärder till stödjande av bland annat hampodlingen. Med anledning av denna proposition har de gotländska hampodlarnas intresseförening tillställt undertecknade följande skrivelse:

»Med hänsyn till den osäkra framtid hampodlingen å Gotland företer, få vi bringa följande till Eder kännedom:

Aktiebolagsformen var givetvis den enda möjliga för att snabbt komma fram till ett verk för beredning av å Gotland odlad hampa, allrahelst som det från starten erforderliga aktiekapitalet i huvudsak ställdes till förfogande av de jordbruksorganisationer, som ej hade med hampodling att skaffa, och de jordbrukare, som verkligen avsågo att odla hampa, ställde sig avvaktande beträffande bildande av förening, då ett försök åren 1925—26 med hampodling som föremål misslyckats och odlarna blivit svårt ekonomiskt lidande.

Under den tid beredningsverket arbetat ha odlarna i medeltal erhållit följande skörd och ersättning per ha och år:

1942	2 366 kg/ha	355 kr./ha
1943	2 873 »	526 »
1944	3 191 »	510 »
1945	4 026 »	700 »
1946	4 051 »	676 »
1947	4 502 »	863 »

Då lönsamhetsgränsen för denna odling ej kan sättas lägre än till 600 à 650 kr./ha, uppstod givetvis de första åren hos jordbrukarna missnöje med den förlustbringande odlingen, vilket ytterst drabbade bolaget i olika former. Man visste i början så litet om denna odling, och olämpliga — särskilt dåligt dikade — jordar kommo till användning. Många av oss odlare hade emellertid snart nog kommit på det klara med hampodlingens fördelar på de odlade, väl dikade myrarna, varför vi ansågo att särskilda åtgärder borde vidtagas för att bringa odlingen till lönsamhet och om möjligt till samma avkastning som de med hampan konkurrerande oljeväxterna.

Bolagets ledning hade kommit till samma slutledning, och vid bolagsstämman 1944 utsågos 5 odlarerepresentanter att direkt samarbeta med bolagets ledning för att stödja såväl beredningsverk som odlare i den mån

de hade sammanlöpande intressen. Med hänsyn till att just ett dylikt organ fick mottaga hänvändelse från missnöjda odlare, kommo dessa representanter att övervägande framföra odlarnas intressen gent emot bolaget, varför RLF:s ortsförbund tog hand om deras nominerande och bolaget ordnade sin representation hos odlarna genom att hos dem utse ett flertal ombud, spridda över hela odlingsområdet.

På så sätt hade ett synnerligen fruktbart samarbete mellan bolaget och odlarna ordnats, men härunder ha också framkommit vissa svagheter i organisationen, som genom bestämmelserna i aktiebolagslagen ytterligare accentuerats och vid tidpunkten för den statliga odlingsgarantiens upphörande år 1950 kunna komma att ställa bolaget inför oöverkomliga svårigheter. Odlarna ha därför i samråd med bolagets styrelse övervägt ändring av grunderna för samarbetet med resultat att en förening av hampodlare 'Gotlands Hampodlare, Intresseförening u. p. a.', vars stadgar bifogas, bildats med närmaste ändamål att efter hand från de aktieägande, främst organisationerna, övertaga deras aktier och när samtliga aktier övertagits, vilket ej beräknas kunna ske förrän efter leverans av 1951 års skörd, d. v. s. under år 1952, emedan erforderliga medel ej kunna beräknas disponibla tidigare, låta bolaget ersättas av en odlareförening. Redan med år 1950 upphör emellertid den statliga odlingsgarantien att gälla, och man måste då förut-sätta att, därest priset å hampfiber i konkurrens med importerad vara sjunker, måste även hamphalmen ta sin del av prissänkningen. Inför dessa utsikter måste föreningen, vars form för prissättning och betalning alla jordbrukare känna, innebära en smidigare anpassning än det mera oper-sonliga bolaget.

Ett villkor för en helhjärtad anslutning från odlarnas sida till föreningen är emellertid att, som förutsetts, beredningsverket vid tidpunkten för den statliga odlingsgarantiens upphörande år 1950 ej har att dras med räntor och amorteringar för verkets anläggning. Det var med denna riktpunkt för ögonen, som föreningsbildningen kom till stånd, och det var i förlitande till statsmakternas goda vilja att sträcka Gotlands jordbrukare en hjälpande hand efter de löften, som bolaget i sin underdåniga skrivelse den 28 juli 1947 uppdragit, som kom oss att ytterst taga på oss det ansvar, som ligger i bolagets förklaring i förenämnda skrivelse att *det anser möjligt amortera det ursprungliga statslånet, 1 020 000 kronor, jämte ränta.*

Hela ifrågavarande föreningsbildning borde, med hänsyn till att man allaredan är inne på år 1948, d. v. s. det första av de 3 år, då amorteringen skulle verkställas, ha varit klar så tidigt att ombildningen av bolaget varit klar vid den tidpunkt, då statsgarantien upphör, d. v. s. år 1950. Nu blir den klar först 1952. Detta hade sannolikt ej haft så stor betydelse, om Kungl. Maj:t verkligen upptagit bolagets begäran att få tillägglånen avskrivna. Man hade ju intet löfte av statsmakterna att få någon del av bolagets nu — inbegripet upplupen ränta — till väsentligt mer än 2 000 000 kronor belöpande skuld till staten avskreven, och ta statsmakterna ej i någon form i år upp frågan, skjutes den fram minst ett år.

I den osäkerhet, som härigenom uppstår, kommer den önskvärda föreningsbildningen att i hög grad försvåras, då odlarna ej se någon väg för föreningen eller bolaget ut ur skuldbördan.»

De i skrivelsen uttalade betänkligheterna över att det ej snarast möjligt klargöres för hampodlarna hur statsmakterna avse att förfara med den

tyngande skuldbörda, som åvilar hampberedningsverket på Gotland, anse vi sakligt grundade. Det första lånet medgavs 1941, således för snart 7 år sedan, medan endast cirka två år återstå av den fastställda tiden för statens odlingsgaranti. Livsmedelskommissionen säger sig »ännu icke vara beredd att taga ställning till frågan om och i vilken mån statligt stöd bör lämnas för uppehållande av en inhemsk hampodling *under mera normala tider* och att så länge denna fråga icke är mogen för avgörande synes det kommissionen ur vissa synpunkter mindre lämpligt att definitivt avskryva inemot hälften av skulden till hemslöjdslånefonden» och framhåller i stället »att det torde vara tillräckligt, att kronan beträffande den del av lånet, som bolaget begärt få avskryva, förklarar dels att lånet icke vare sig beträffande kapital eller ränta kommer att göras gällande förrän i samband med likvidation av bolaget, och dels att lånet vid likvidationen skall ha sämre rätt än övriga nu gällande fordringar hos bolaget».

I skrivelse från AB Hampberedning den 28 juli 1947 till Konungen erinras om att bolaget ej under de gångna åren haft ekonomisk handlingsfrihet utan att priset såväl på hamphalm som på den färdiga fibern bestämts av statliga organ och att, om så ej varit förhållandet, hampberedningsindustrien sannolikt ej behövt begagna sig av statens odlingsgaranti. Då lönsamhetsgränsen vid odling av hamphalm enligt odlareföreningens skrivelse ligger vid cirka 650 kronor per hektar, ha de gotländska hampodlarna under de år, som hittills gått, fått vidkännas en förlust på odlingen av mellan en halv och en miljon kronor för en ur beredskapssynpunkt så viktig tillverkning som hampfiber. Odlarnas och det med dem samarbetande bolagets inställning är enkel och klar, medan livsmedelskommissionens här ovan återgivna förslag måste betecknas som i högsta grad oklart. Om detta blir grundläggande för statsmakternas beslut, måste resultatet bli ett sjunkande intresse för hampodlingen.

De gotländska odlarna mena, att hampodlingen på de gotländska myrarna har visat sig värdefull ur odlingsteknisk synpunkt, och önska därför bibehålla den, varför de äro beredda att inom rimliga gränser taga ytterligare risker i samband med denna odling. Därest ej staten efter 1950 har för avsikt att bibehålla eller förnya föreskrifterna rörande regleringen av hampa och produkter därav, avse hampodlarna att själva försöka reglera priset å hamphalm. Odlarna ha därför, som framgår av den ovan återgivna skrivelsen, bildat en intresseförening med ändamål att så småningom överföra AB Hampberednings ekonomiska intressen helt på en odlareförening. Medlemskap i denna måste vara frivillig, och intresset hos odlarna blir därför beroende av möjligheten att föreningen erhåller en i möjligaste mån god start. För uppnående av detta ändamål begära odlarna endast frihet från skuld å anläggningen vid den tidpunkt, då nuvarande garantibestämmelser upphöra. Skälen till dessa odlarnas anspråk äro lika enkla. De taga betalnings-

ansvaret för det statslån om 1 020 000 kronor, som ursprungligen år 1941 beviljades, efter att kostnaden för beredningsverket fixerats till 1 200 000 kronor av sakkunnig expert från statens linnämnd. Återstoden av lånet, 946 900 kronor, bör staten svara för; ett anspråk, som statsmakterna rimligen borde kunna uppfylla, då odlarna rättvisligen kunna beräknas ha en nästan häremot svarande kvittning genom de ekonomiska uppoffringar de gjort under de första årens odling. Skola dessa planer, som innebära en vädjan till statsmakterna om en önskvärd hjälp till självhjälp, kunna ge positiva resultat måste emellertid ett beslut snarast möjligt ge stimulans åt den redan beslutade ombildningen från bolag till förening. Den senaste tänkbara tiden för beslut är vid 1949 års riksdag, eftersom kontrakt för 1950 års odling upprättas vintern 1949—50, och ha statsmakterna ej dessförinnan tagit ställning till frågan på ett eller annat sätt, kan man säkert utgå från att hampodlingsintresset kommer att taga ohjälplig skada. Att, som livsmedelskommissionen förutsätter, det dessförinnan skulle ges tillfälle att på säkrare grunder än nu kunna taga ställning till frågan »om och i vilken mån statligt stöd bör lämnas för uppehållande av en inhemsk hampodling under mera normala tider» torde i varje fall den senaste tidens händelser ha jävat.

I samband med det senast citerade yttrandet uttalar livsmedelskommissionen vidare »att det, så länge denna fråga icke är mogen för avgörande, synes kommissionen ur vissa synpunkter mindre lämpligt att definitivt avskrika inemot hälften av skulden till hemslöjdslånefonden» samt framlägger därefter ett enligt vårt förmenande ogenomförbart förslag. För hampodlarna på Gotland är det i så fall, som här ovan påpekats, av högsta vikt att få veta, när frågan skall anses mogen för avgörande, samt vilka de vissa synpunkter äro, som hindra statsmakterna från att nu taga ställning till en definitiv avskrivning av tillägglånen. Det kan inte vara riktigt, att statsmakterna avvisa ett på goda grunder fotat förslag med skäl av så oklart innehåll och form. Det är i stället just den fara, som ligger i ett dröjsmål med avgörandet, som tvingat de gotländska hampodlings- och beredningsintressena till handlande. Skulle statsmakterna i detta avseende ha annan mening, måste frågan om förlängning av tiden för statens garanti för priset av hampodling till odlare omedelbart upptagas till omprövning. Men den vägen ha odlarna ej velat beträda, emedan man befarat, att just då de skäl, som livsmedelskommissionen anfört, skulle som naturliga resas emot ett sådant förslag.

Vi ha här försökt visa att, sedan man äntligen funnit en gröda, som passar det torra gotländska försommarklimatet, odlarna måste redan nu få klart besked av statsmakterna, om de kunna påräkna att få behålla och tekniskt utveckla odlingen och beredningen av hampa. Vi kunna emellertid ej förstå, att livsmedelskommissionens förslag kommer att medverka

härtill. Såväl grundlånet å 1 020 000 kronor som tillägglånen å tillsammans 946 900 kronor äro i laga ordning in-tecknade från botten. Dessa in-teckningar ligga nu som säkerhet uti statskontoret och komma även efter ett medgivande från statsmakternas sida enligt livsmedelskommissionens förslag att »det torde vara tillräckligt att kronan beträffande den del av lånet, som bolaget begär att få avskriva, förklarar dels att lånet icke vare sig be-träffande kapital eller ränta kommer att göras gällande förrän i samband med likvidation av bolaget och dels att lånet vid likvidation skall ha sämre rätt än övriga nu gällande fordringar hos bolaget» att in-teckningsmässigt ha samma värde efter ett sådant medgivande, ty in-teckningarna gälla i vems hand de äro — ej blott i statens. Om också likvidationsshotet på så sätt kan avlyftas, fyller medgivandet ändock ej det önskemål, som i bolagets skrivelse den 28 juli 1947 även avsetts, ty förslaget kan ej medverka till framskaffande av några färska pengar. Styrelsens borgen måste även i fort-sättningen anlitas för fyllande av lånebehovet för rörelsen och eventuellt förnyande av verkets maskinpark. Hade livsmedelskommissionens förslag inneburit att tillägglånets in-teckning nedflyttats att gälla efter nya in-teckningar i företagets egen hand, vilka i sin tur skulle gälla med förmåns-rätt närmast efter statskontorets in-teckningar på 1 020 000 kronor, hade den rent formella sidan när det gäller in-teckningar fyllts, och förutsatt att eventuella avbetalningar å statslånet, som beredningsverket erlägger, av-skrivas å lånet om 1 020 000 kronor, skulle efter år 1950 man kunna be-räkna att dessa nya in-teckningar få värde som säkerhet för berednings-verkets lånebehov. Enligt livsmedelskommissionens förslag skulle dessa nya in-teckningar avse 410 000 kronor, motsvarande de den 31 december 1947 »gällande bank- och dylika fordringar hos bolaget». Kommissionens förslag fyller alltså intet behov, i synnerhet som de företrädde gotländska intressena helt lita på att staten som långgivare ej vidtager åtgärder för att framtvinga likvidation.

Ehuru det för hampberedningsverket vore önskvärt om riksdagen ville besluta att av AB Hampberednings skuld å 1 966 900 kronor avskrivs 946 900 kronor jämte till och med den 31 december 1947 å samtliga lån upplupen ränta samt att återstoden 1 020 000 kronor omskrives till ett nytt lån löpande med ränta från och med den 1 januari 1948, vilja vi dock för-orda att riksdagen ger fullmakt åt Kungl. Maj:t att medgiva avskrivning av hampberedningsverkens lån ur hemslöjdsfonden eller viss del av dessa lån, sedan frågan om avskrivning i varje särskilt fall utretts. Utredning kan ske, såväl om Kungl. Maj:t prövar detta vara nödvändigt som om vederbö-rande beredningsverk begär att dess ekonomiska förhållanden skola under-sökas.

Med anledning av vad som sålunda anförts få vi hemställa,
att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion nr 179 måtte befullmäktiga Kungl. Maj:t att medgiva avskrivning helt eller delvis av hampberedningsverkens lån ur hemslöjdsfonden.

Stockholm den 1 april 1948.

Per Svensson
i Stenkyrka.

Herman Engström.

Gust. Svedman.
